

© Foto: Chopo

Sayrach

L'arquitectura de la **transcendència**

F. Xavier Baladia / © Imatges: Arxiu Família Sayrach i Chopo

La Casa Sayrach ubicada a l'Avinguda Diagonal de Barcelona és una de les grans obres modernistes que es van fer al país

La sala d'actes del CAATEEB va acollir la presentació d'un llibre editat per l'Ajuntament de Barcelona dedicat al darrer arquitecte del modernisme català: *Manuel Sayrach 1886 – 1937 Arquitectura i Modernisme a Barcelona*. És un llibre d'autoria coral: Núria Gil, Francesc Fontbona i dos dels fills de l'arquitecte: Manuel Sayrach i Jaume Patriç Sayrach i Fatjó dels Xiprers. Les fotografies són de Consol Bancells i de l'arxiu de la família Sayrach. És un molt complet document dedicat a aquest arquitecte, dissenyador, escultor, poeta, dramaturg, filòsof i, fins i tot, polític. Un humanista total, personatge genial i fascinant que en el precís moment en què la seva

obra es començava a manifestar amb tot el seu poder, la mort imprevista se l'endugué.

Estilísticament se l'ha classificat com a arquitecte modernista. I cal destacar que les dues cases que són el seu principal llegat, la Casa Sayrach i la Casa Montserrat, del 1916 i 1926, certament són les últimes grans obres modernistes que es van fer al país. Cal tenir present que en aquests anys, aquest corrent artístic estava ja passat de moda. Fins i tot rabiosament menyspreat per bona part dels intel·lectuals.

Quan els noucentistes ja feia uns anys que menystenien a un ancià i místic Gaudí aferrat al Modernis-

Manuel Sayrach i Carreras.
Arxiu Sayrach

me, Manuel Sayrach era plenament conscient de la genialitat que s'estava desenvolupant davant els seus ulls i de què tenia el privilegi de ser-ne testimoni. Per això, va deixar que l'univers de l'arquitecte de la Sagrada Família inspirés també la seva obra i d'alguna manera en va fer el seu personal homenatge. Ara bé, en tot cas, el Modernisme de Sayrach té uns volums, uns accents de lluminositat i lleugeresa i finor de línies molt específics i que es podrien veure com una primerenca aproximació a certes característiques de l'Art Decó. I sempre, arreu, en cada petit detall s'hi veu la inquietud d'assolir la màxima elegància i la petjada del seu sentit emblemàtic, el seu univers que va anomenar "*filosofia de la llum*."

Sayrach va trigar deu anys en acabar la carrera d'arquitecte, perquè havia d'ajudar al pare treballant en el negoci familiar. Es tractava de la primera mútua d'assegurança mèdica que es va crear a l'Estat, i a la que dedicava com a mínim tots els matins. Però el jove Sayrach a més tenia moltes altres inquietuds: viatjava, escrivia articles per a revistes, poesia, filosofia, obres dramàtiques... I fins i tot conreava altres disciplines. Per exemple, també estudiava a la facultat de Ciències Físiques i Naturals. Per si no fos prou, va idear una pianola que funcionava elèctricament sense haver de fer servir els peus.

■ Civisme i país

Amb només vint anys ja estava vinculat activament en la regeneració cívica i nacionalista que vivia Catalunya en aquells anys. Va ser president de l'Agrupació Escolar Doctor Robert i més tard participà en la Solidaritat Catalana de la que va esdevenir-ne president.

Als 26 anys mentre estudiava la carrera va redactar el manifest *L'Arquitectura nova* on defineix l'estil *Catalàunic*. Explica que l'artista ha d'inspirar-se en la naturalesa, no reproduint-la ni copiant-la, sinó sen-

Una de les primeres fotografies de la Casa Sayrach feta pel mateix arquitecte. L'obra estava tot just acabada. Arxiu Família Sayrach

L'harmonia és font de vida o,
com si diguéssim, llibertat.
La simetria és esclavitud

Manuel Sayrach

tint-la i idealitzant-la, i sempre lligada amb l'herència de la cultura tradicional del país.

Encara sense haver acabat la carrera d'arquitectura es va posar mans a l'obra i va endegar la transformació de la finca d'estiueig de la família a Sant Feliu de Llobregat, coneguda fins aleshores com a *Casa Nova*. A partir d'aquelles obres, els santfeliuencs van rebatejar-la com a *La Torre dels Dimonis*, a causa de l'orna-

mentació fantasiosa i mítica i amb un punt esfereïdor que impregnà a tota la finca malauradament desapareguda.

En canvi la Casa Sayrach, sortosament, segueix dempeus i està ben viva. I visitar-la és una experiència recomanable. És deixar enrere el carrer i el brogit de la ciutat, per iniciar un viatge a un món animat d'animals marins i formes orgàniques fantàstiques. És una arquitectura

Montserrat i Manuel a la Torre dels Dimonis. Arxiu Sayrach.

Vida: la mort,
És l'únic port.
No som ni cucs, quin món!
Oh misèria! Què som?"

Manuel Sayrach

Façana cantonera de la casa Casa Sayrach coronada pel temple que s'inspira en el misticisme dels xiprers: de la terra al cel. Foto Chopo.

Fes de la teva vida una obra d'art

Manuel Sayrach

en la que tot té ànima i pensament. El timbre és l'esclat una gota d'aigua quan cau, que en la seva petitesa recull l'equilibri de l'univers, i de la creació divina. L'espill és un sol, generador de vida. La xarxa de pescar de l'inici de l'escala és el símbol de la vida i de la mort.

Hi ha també l'esquelet d'una balena, formes de meduses imaginàries, pops, peixos, una gran petxina, onades que deixen la seva petjada en la paret com ho fan en la sorra de la platja amb la seva cadència vital. També hi ha xarxes que representen la riquesa dels fruits de la mar.

La llum mereix un destacat comentari. Els pisos de

Esclats d'una gota d'aigua, estels i un sol donen vida a les portes dels pisos. Foto Chopo.

la casa afegeixen a les portes vidres o miralls, perquè no es vol tallar mai la llum natural, sinó multiplicar-la. La llum és la vida, és sagrada. Per a Sayrach l'Arc de Sant Martí és el pacte de Déu amb l'home i la creació després del *diluvi universal*. Cada color representa un valor vital de l'home, un missatge diví. En els diferents espais dels pisos es copsa una nebulosa de claror, una llum suau-ment irreal, com d'un plató cinematogràfic il·luminat per un director de fotografia inspirat.

■ Creació amb llibertat

Tant la Casa Sayrach (1916) com la veïna Casa Montserrat (1926) eren encàrrecs de la família i es nota que van ser concebudes amb total llibertat. La Casa Montserrat, al carrer Enric Granados, és un homenatge simbòlic a la seva esposa, Montserrat Fatxó dels Xiprers. Un monograma amb una gran M de Montserrat dona la benvinguda a la

Vestíbul Casa Sayrach, que vol ser alhora un singular temple submarí i un cant a l'origen de la vida i la naturalesa.

casa. És també un homenatge a Catalunya, amb les formes geològiques i la mansarda amb caramells blancs com la neu dels Pirineus que om sembla veure també al capdamunt de la veïna casa Sayrach. Endinsar-se en les dues cases és viatjar per l'univers aclaparador de llum i de vida del seu creador, el "poeta de la llum". Un món únic i personal que es podria resumir com un tribut a la força de la natura i l'espiritualitat que ell veia en tota la creació que l'envoltava. És una lliçó d'estètica i també de filosofia.

El 1926, Sayrach, amb quaranta anys es va casar amb la Montserrat, vint anys més jove que ell. Són els anys

Som fum i hem d'acabar sent llum

Manuel Sayrach

Vestíbul Casa Montserrat que en aquest cas és un temple dedicat a la vida humana. A l'enteixinat del sostre s'hi veuen les dues M de Montserrat i Manuel lligades per una llavor de xiprer i una estrella de mar. Una portalada de ferro d'estil Art Decó i dues columnes noucentistes tanquen l'espai. Són una picada d'ull de Sayrach a les noves tendències arquitectòniques. Però una forma de reafirmar encara més la seva fidelitat al Modernisme. Foto Chopo.

Iluminosos. Vindran cinc fills i ell està en plena creació desbordant dels set llibres *Drames de la llum*, pensats com a obres totals en el sentit wagnerià. Per si això no fos prou, va redactar una proposta de *República i Constitució* per als estats ibèrics, que regalà a Macià i va posar a la venda al preu simbòlic d'una pesseta perquè pogués comprar-la tothom. Els beneficis de la venda anaven destinats a associacions obreres. Per a Sayrach, la república era la millor forma política. També va compondre una tipografia nova per fer servir en les seves creacions.

El 1932 va morir sobtadament la Montserrat amb vint-i-sis anys. Comencen els temps de foscor i guerra en què Sayrach se centra en la creació del panteó familiar, la que serà la llar eterna per a l'esposa. L'any 1937, en plena conflagració civil, la família obre el panteó per enterrar el pare de Sayrach. I només quinze dies més tard, s'ha de tornar a obrir novament, però aquesta vegada, és per al seu fill arquitecte. La mort se'l emportà prematurament estant a la Torre dels Dimonis. Va ser una mort serena i conscient, acomiadant-se amb un petó de cadascun dels cinc fills. Tenia només cinquanta-un anys.

Els fills van quedar amb l'avia, arraconats a la casa Sayrach, que durant la Guerra Civil, requisada per la República, s'havia convertit en Ministeri de Sanitat. Tot just acabada la guerra, ella també va morir, deixant els cinc nens petits tots sols. Un consell de família se'n va fer càrrec i van decidir internar-los als Escolapis de Sarrià.

■ Una activitat compromesa

Però el riquíssim món inspirador del pare republicà, catalanista i catòlic va seguir viu en la casa. Si el pare va fer la casa, d'alguna manera la casa va fer els fills. A finals dels anys quaranta els joves germans tornen a viure a la casa i el seu pis es converteix en un espai de trobada de la cultura catalana. Allà s'hi faran les primeres reunions, del tot clandestines, que van rebre el críptic nom de *Mau-Mau*. Inicialment els fundadors en van ser tres germans Sayrach i uns quants amics. A la nit, *Mau Mau a can Sayrach!* era la con-

trasenya que en veu baixa aplegava un munt de gent, en els actes oberts als salons de la casa modernista, on es feia homenatges a clàssics com Verdaguer o Maragall, es presentaven nous creadors com Salvador Espriu o Pere Quart i es recuperaven personalitats que havien quedat aïllats de la societat, depurats pel feixisme, com l'abat Escarré, Carles Riba, Ferran Soldevila, Raimon Galí, Jaume Vicens Vives...

L'any 1953 es creà a la Casa Sayrach l'*Acadèmia de Llengua Catalana*, hereva de l'*Acadèmia Catalanista* de la Renaixença. I va ser en el saló de la Casa Sayrach on per primera vegada Salvador Espriu va llegir els versos de *La pell de brau*, encara un manuscrit. També allà per primera vegada es va escoltar a Catalunya la veu de Raimon cantant al vent, de cara al vent.

L'arquitectura és tècnica, és art i és negoci, però també és presència i transcendència. La casa Sayrach n'és un bon exemple. Els fills de

Manuel Sayrach en un dels habitatges de la Casa Sayrach i Xavier Baladia conversant amb Manuel Sayrach per fer aquest article

Manuel Sayrach han seguit el camí de compromís amb la seva societat i el seu arrelament a la terra que ell personalment no els va poder transmetre.

També els va llegar el seu amor i respecte per la naturalesa i la cerca de l'espiritualitat en cada acció de la vida. Ell va estar absent però tanmateix, magníficament omnipresent en cada un dels detalls i racons de la seva casa. ■

L'autor: Francesc Xavier Baladia és periodista, escriptor, guionista i creatiu. Ha publicat *L'avi Ninus, Glòria i crepuscle d'un dandi* (2015) i *Abans que en el temps ho esborri* (2004), que es convertí en el documental *Barcelona, Abans que el temps ho esborri* (Premi Gaudí 2012).

Làmpada dissenyada per Sayrach. És un homenatge a Catalunya amb la corona comtal, i al reialme amb el casc alat de Jaume I i els escuts amb les quatre barres